

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ФАХОВОГО
СТАЖУВАННЯ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ
ПРАКТИКИ**

**СУМИ
2023**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра економіки та підприємництва імені професора
І.М. Брюховецького

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО
ПРОХОДЖЕННЯ ФАХОВОГО
СТАЖУВАННЯ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ
ПРАКТИКИ

для здобувачів 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
спеціальності 051 «Економіка» ОПП «Економіка підприємства»

СУМИ

2023

Укладачі: *Терещенко С.І.*, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького;

Строченко Н.І., к.е.н., професор, професор кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького;

Ковальова О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького.

Терещенко С.І., Строченко Н.І., Ковальова О.М.

М 54 Методичні рекомендації щодо проходження фахового стажування та переддипломної практики для здобувачів 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти денної та заочної форм навчання спеціальності 051 «Економіка» ОПП «Економіка підприємства»/ Суми, 2023. 26 с.

Методичні вказівки спрямовані на надання методичної допомоги студентам під час проходження фахового стажування та переддипломної практики та при написанні звітів про фахове стажування та переддипломну практику. Містять загальні положення, вимоги щодо проходження фахового стажування та переддипломної практики, вимоги до звітів та підведення підсумків практики, список рекомендованих джерел та додатки.

Рецензенти:

Ковбаса О.М. к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького Сумського національного аграрного університету;

Геєнко М.М. к.е.н., професор, завідувач кафедри «Фінансів, банківської справи та страхування» Сумського національного аграрного університету.

Відповідальний за випуск:

Ковальова О.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва ім. проф. І.М. Брюховецького.

Рекомендовано до видання Методичною радою факультету економіки і менеджменту Сумського національного аграрного університету

Протокол № 10 від 30.05.2023 року.

©Сумський національний аграрний університет, 2023

© Терещенко С.І., Ковальова О.М., 2023

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	5
1. ВИМОГИ ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ФАХОВОГО СТАЖУВАННЯ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ	7
1.1. Мета та завдання практики	7
1.2. Бази фахового стажування та переддипломної практики здобувачів вищої освіти	9
1.3. Організація та керівництво практикою	9
1.4. Програма і зміст фахового стажування	12
1.5. Програма і зміст переддипломної практики	15
1.6. Обов'язки студентів під час проходження практики	16
1.7. Форми контролю та критерії оцінювання результатів проходження фахового стажування та переддипломної практики	16
2. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ТА ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	19
ДОДАТКИ	20

ВСТУП

Ринкові умови господарювання та швидкі темпи розвитку соціально-економічних систем, що відбуваються під впливом науково-технічного прогресу, обумовлюють необхідність підготовки фахівців економічного профілю, що володітимуть не лише сучасними теоретичними знаннями, а й матимуть навички практичної роботи з економічного планування та розвитку підприємств. Високий професійний рівень персоналу підприємства в умовах економіки знань є найважливішим фактором ефективного функціонування соціально-економічних систем. Тому сьогодні постійно підвищуються вимоги до підготовки фахівців у вищих навчальних закладах з метою досягнення відповідності навичок та компетентностей студентів вимогам роботодавців, що забезпечує підвищення конкурентоспроможності сучасних випускників на ринку праці. Висококваліфікованими фахівцями вважаються спеціалісти з повною вищою освітою, які володіють як глибокими теоретичними професійними знаннями, так й практичними навичками професійної діяльності. Одним із напрямів вирішення цього завдання є практична підготовка майбутніх фахівців.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти та викладачів, які здійснюють керівництво фаховим стажуванням та переддипломною практикою у відповідності до вимог за спеціальністю 051 «Економіка» ОПП «Економіка підприємства» ОС «Магістр». Методичні рекомендації містять основні вимоги до змісту фахового стажування та переддипломної практики та до організації її виконання. Фахове стажування та переддипломна практика здобувачів вищої освіти є невід'ємною складовою їх підготовки. Проходження фахового стажування та переддипломної практики відбувається перед виконанням випускної кваліфікаційної роботи магістра та спрямоване на закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами під час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь за освітньо-професійною програмою «Економіка підприємства».

Фахове стажування та переддипломна практика здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання другого рівня вищої освіти (магістр) за спеціальністю 051 «Економіка» відбувається у 2-му семестрі, термін проходження фахового стажування становить 4 тижні і складає 3 кредити, термін проходження переддипломної практики становить 2 тижні і складає 2 кредити ECTS.

Методичні рекомендації щодо проходження фахового стажування та переддипломної практики складені у відповідності до робочих програм практики, які є основними навчально-методичними документами для здобувача і керівників практики від навчального закладу та бази практики, який визначає порядок і організацію проведення переддипломної практики здобувачів другого ступеня вищої освіти (магістр) зі спеціальності 051 «Економіка» ОПП «Економіка підприємства». Програми фахового стажування та переддипломної практики здобувачів вищої освіти підготовлені відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII та інших нормативних

положень і актів щодо проведення практики у закладах вищої освіти України. Програма містить загальні відомості щодо організації проходження фахового стажування та переддипломної практики і включає: мету і завдання практики; компетентності та заплановані результати фахового стажування та переддипломної практики; етапи проходження стажування та практики; розподіл функціональних обов'язків при організації та проведенні фахового стажування та переддипломної практики; зміст фахового стажування та переддипломної практики; оформлення та захист звітів з практики; методи навчання; методи, критерії та засоби оцінювання звітів з практики.

Основними нормативними документами для підготовки фахівців у вищих навчальних закладах є стандарти вищої освіти. На їх основі у вищих навчальних закладах складають всі документи, що регламентують види освітньої діяльності. Водночас враховують вимоги загальноосвітніх інструктивних документів, а саме:

- Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> .

- Класифікація видів економічної діяльності: національний класифікатор України КВЕД 009:2010. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text> .

- Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти: Схвалено сектором вищої освіти Науково-методичної Ради Міністерства освіти і науки України протокол від 29.03.2016 № 3. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/proekty%20standartiv%20vishcha%20osvita/1648.pdf> .

- Національна рамка кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF> .

- Про затвердження зміни до національного класифікатора України ДК 003-2010: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 02.09.2015 р. № 1084. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1084731-15#Text>

- Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF> .

- Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266: наказ МОН України від 06.11.2015 № 1151. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1460-15> .

- ДСТУ 3008-95 Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення.

- Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах.

- Положення про організацію освітнього процесу у Сумському національному аграрному університеті. Суми: СНАУ, 2021.
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в Сумському НАУ. Суми: СНАУ, 2017.
- Положення про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті. Суми: СНАУ, 2019.
- Положення про кваліфікаційні роботи в Сумському національному аграрному університеті. Суми: СНАУ, 2022.
- Загальні вимоги до написання і захисту кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти: методичні вказівки для викладачів та здобувачів вищої освіти денної і заочної форм навчання факультету економіки і менеджменту / уклад. Н.І. Строченко, Л.О. Рибіна. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2022.
- Освітньо-професійна програма «Економіка підприємства». Рівень вищої освіти другий. Ступінь вищої освіти магістр. Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Суми: СНАУ, 2023.

1. ВИМОГИ ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ФАХОВОГО СТАЖУВАННЯ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

1.1 Мета та завдання практики

Метою фахового стажування є закріплення теоретичних знань, отриманих під час навчання на першому курсі магістратури, формування загальних і спеціальних компетентностей, навичок самостійної практичної діяльності, насамперед, аналітичної, проектної, експертної та управлінської діяльності, розширення масиву і структурування емпіричного матеріалу для підготовки звітів з практики та, в подальшому, кваліфікаційної роботи.

Метою переддипломної практики є забезпечення взаємозв'язку між науково-теоретичною і практичною підготовкою магістрів, застосування навичок та вмінь аналітичної, проектно-дослідницької, інноваційної діяльності та економічних розрахунків для вирішення проблем підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем у сучасних умовах господарювання.

Завдання фахового стажування:

- набуття компетентностей самостійної роботи зі збору та обробки статистичної, економічної, фінансової та іншої інформації;
- закріплення основних видів та методів економічного аналізу; вивчення особливостей інформаційного супроводу в процесі економічного аналізу; виконання практичних розрахунків із застосуванням методів

економічного аналізу оцінки забезпеченості й ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства;

- формування практичних навичок фінансового аналізу та аналізу результатів господарської діяльності підприємства;
- формування практичних навичок аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства – бази стажування та практики;
- набуття досвіду в проведенні аналітичної діяльності та прогнозуванні станів соціально-економічних систем;
- формування практичних навичок оцінювання інноваційного потенціалу підприємства з використанням практичних даних підприємства.

Завдання переддипломної практики:

- продемонструвати теоретичні знання з обраної теми дослідження та можливості їх практичного застосування в умовах конкретного об'єкта дослідження;
- сформулювати вміння здобувати і аналізувати теоретичний та емпіричний матеріал, письмово викладати й обґрунтовувати свої думки;
- самостійно визначати проблему прикладного дослідження, оцінювати дослідницьку ситуацію, розробляти та представляти (презентувати) програму дослідження, вибирати науково-обґрунтовані методи її реалізації, надавати у наглядній формі результати проведеної роботи;
- критично осмислювати специфіку функціонування досліджуваного підприємства, установи, організації;
- зібрати, опрацювати та проаналізувати необхідні статистичні дані, науково-аналітичні матеріали та інформаційні дані підприємства, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань з підвищення ефективності функціонування соціально-економічних систем, зокрема підприємства;
- навчитися самостійно розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально- економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності;

За результатами проходження фахового стажування та переддипломної практики студент повинен закріпити практичні вміння і навички:

- вміння шукати, відбирати, систематизувати та обробляти інформацію, виявляти загальні тенденції розвитку підприємства;
- застосовувати на практиці сучасні методи та інформаційні технології для збирання і обробки необхідної інформації;
- вміння виявляти причинно-наслідкові зв'язки процесів та явищ у конкретній галузі;
- вміння обґрунтувати висновки та конкретні пропозиції щодо вирішення проблемних питань, які виявлені у виробничо-господарській діяльності підприємства, що є базою практики;
- оформляти результати наукових досліджень у формі презентації наукових звітів, готувати наукові публікації;

- закріпити навички вільного спілкування з професійних та наукових питань усно і письмово.

За результатами проходження фахового стажування та переддипломної практики студент спеціальності 051 «Економіка» ОПП «Економіка підприємства» повинен отримати такі програмні результати:

ПРН 1. Формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем.

ПРН 2. Розробляти, обґрунтовувати і приймати ефективні рішення з питань розвитку соціально- економічних систем та управління суб'єктами економічної діяльності.

ПРН 3. Вільно спілкуватися з професійних та наукових питань державною та іноземною мовами усно і письмово.

ПРН 4. Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.

ПРН 5. Дотримуватися принципів академічної доброчесності.

ПРН 6. Оцінювати результати власної роботи, демонструвати лідерські навички та вміння управляти персоналом і працювати в команді.

ПРН 7. Обирати ефективні методи управління економічною діяльністю, обґрунтовувати пропонувані рішення на основі релевантних даних та наукових і прикладних досліджень.

ПРН 8. Збирати, обробляти та аналізувати статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, необхідні для вирішення комплексних економічних завдань.

ПРН 9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.

ПРН 10. Застосовувати сучасні інформаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення у соціально-економічних дослідженнях та в управлінні соціально- економічними системами.

ПРН 11. Визначати та критично оцінювати стан та тенденції соціально-економічного розвитку, формувати та аналізувати моделі економічних систем та процесів.

ПРН 12. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.

ПРН 13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

ПРН 14. Розробляти сценарії і стратегії розвитку соціально-економічних систем.

ПРН 15. Організовувати розробку та реалізацію соціально-економічних проектів із врахуванням інформаційного, методичного, матеріального, фінансового та кадрового забезпечення.

ПРН 16. Моделювати з урахуванням сучасних інноваційних трендів розвиток соціально-економічних систем, що діють у невизначених умовах.

За умови проходження фахового стажування та переддипломної практики на аграрному підприємстві:

ПРН 17. Визначати та критично оцінювати стан, тенденції розвитку та роль аграрного бізнесу у забезпеченні світової продовольчій безпеки.

ПРН 18. Обґрунтовувати управлінські рішення з підвищення ефективності функціонування різних моделей агроформувань для забезпечення світової продовольчій безпеки.

1.2 Бази фахового стажування та переддипломної практики здобувачів вищої освіти

Базою практики можуть бути підприємства різних форм власності, а саме: приватні виробничі підприємства, колективні підприємства, фермерські господарства, комунальні підприємства, організації та установи, які є юридичними особами і мають самостійну звітність, функціонують на ринку не менше трьох років та здійснюють виробничу, торгівельну, виробничо-торгівельну, посередницьку, оптово-збутову та інші види діяльності на інноваційній основі. Штат підприємства має бути укомплектований висококваліфікованими фахівцями, здатними створювати відповідні умови студентам у здобутті професійних навичок.

З базами практик вищій навчальний заклад завчасно укладає договори на її проведення (на конкретний період конкретного виду практики відповідно до наказу) в межах довготривалого договору Про співпрацю.

Студент може самостійно з дозволу керівника кафедри підібрати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання. При цьому підприємства мають відповідати програмі.

1.3 Організація та керівництво практикою

Контроль практики від університету здійснюється за подвійним керівництвом. Основні питання проходження фахового стажування контролюються гарантом освітньої програми. Основні настанови, методичну допомогу та керівництво переддипломною практикою здійснює викладач, призначений завідувачем кафедри економіки та підприємництва імені професора І.М. Брюховецького і який є науковим керівником кваліфікаційної магістерської роботи студента випускової кафедри.

Керівник практики від університету (викладач кафедри):

- перед початком фахового стажування та переддипломної практики контролює відповідність бази практики темі написання кваліфікаційної магістерської роботи;

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед від'їздом студентів на практику: інструктаж про порядок проходження практики та з

техніки безпеки, надання студентам-практикантам необхідних документів, перелік яких встановлює навчальний заклад (договір, щоденник, календарний план, індивідуальне завдання, тема магістерської кваліфікаційної роботи, методичні рекомендації);

- повідомляє студентів про систему звітування з практики, прийняту на кафедрі (подання письмових звітів);

- у тісному контакті з керівником практики від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;

- у складі комісії приймає заліки з фахового стажування та переддипломної практики;

- подає завідувачу кафедрою письмові звіти про проходження фахового стажування та переддипломної практики із зауваженнями і пропозиціями щодо поліпшення практики студентів.

Керівник практики від підприємства призначається керівником підприємства з урахуванням його спеціальності та професійних вмінь щодо навчання студентів на підприємстві.

- організовує проходження виробничої практики студентів у відповідності до програми практики та поставлених завдань;

- проводить інструктаж з охорони праці, техніки безпеки і пожежної безпеки, по режиму і трудовому розпорядку роботи, по охороні і захисту комерційної й іншої інформації;

- знайомить студентів-практикантів з історією становлення підприємства, його статутом, основними напрямками діяльності, структурою управління, з організацією робіт у конкретних виробничих або функціональних підрозділах підприємства, з технічними і технологічними процесами, матеріально-технічним оснащенням виробничих, складських і торгових приміщень;

- надає можливість ознайомитися з інформацією щодо економічного стану, матеріально-технічною базою й іншими питаннями, пов'язаними з діяльністю підприємства;

- вводить у сферу практичної діяльності фінансової та бухгалтерської служб або відділів підприємства, знайомить зі змістом фінансової роботи, напрямками фінансової стратегії та тактичними заходами щодо її реалізації, допомагає оволодіти практичними питаннями фінансово-економічної діяльності, фінансового планування, кредитної політики;

- здійснює облік і контроль за виробничою роботою практикантів;

- контролює дотримання практикантами виробничої і трудової дисципліни і вчасно повідомляє в університет про всі випадки серйозного порушення студентами правил внутрішнього розпорядку;

- готує характеристику на студента, викладає її в щоденнику, де оцінює виконання програми практики, індивідуального завдання, обґрунтованість пропозицій та відповідність документів вимогам оформлення.

1.4 Програма і зміст фахового стажування

Зміст програми фахового стажування	Зміст здобутих загальних і спеціальних (фахових) компетентностей	Термін виконання (днів)
<p>Прибуття студента на підприємство, знайомство з фахівцями підприємства, оформлення відповідних документів, проходження інструктажу з техніки безпеки та ознайомлення з режимом роботи та відпочинку на підприємстві. Узгодження графіку роботи під час стажування та графіку консультацій фахівців підприємства. Постановка та узгодження завдань практики. Загальний огляд підприємства.</p>	<p>ЗК4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК5. Здатність працювати в команді. ЗК7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). СК6. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.</p>	1
<p>Вивчення установчих документів бази практики, мети та завдань діяльності підприємства. Ознайомлення з історією створення підприємства. Ознайомлення з виробничою та організаційною структурою бази практики. З'ясування основних видів діяльності, основних постачальників та споживачів, включаючи зарубіжних партнерів. Формування основних рекомендацій щодо поліпшення організаційної та виробничої структури підприємства.</p>	<p>ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети. ЗК4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК5. Здатність працювати в команді. ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні. СК2. Здатність до професійної комунікації в сфері економіки іноземною мовою. СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки. СК6. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси. СК7. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання. СК12. Здатність здійснювати моделювання розвитку соціально-економічних систем, що діють у невизначених умовах, з урахуванням сучасних світових трендів.</p>	2
<p>Збір та ознайомлення зі статистичною, фінансовою, організаційною, методичною та іншими видами інформації, що характеризує стан підприємства. Комплексний аналіз виробничо-господарської діяльності бази практики: Аналіз показників виробничої програми (динаміка обсягів</p>	<p>ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні. СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які</p>	6

<p>виробництва та реалізації продукції, відсоток виконання виробничої програми). Аналіз показників технічного стану, руху та ефективного використання основних фондів. Аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства. Аналіз використання трудових ресурсів. Аналіз продуктивності праці та її оплати. Аналіз витрат. Аналіз доходів. Аналіз фінансових результатів. Аналіз рентабельності. Аналіз фінансового стану.</p>	<p>необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, роботи на їх основі обґрунтовані висновки. СК4.Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження. СК5.Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку. СК6.Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси. СК7.Здатність обґрунтовувати управлінські рішення</p>	
<p>Збір та опрацювання інформації для аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства – бази стажування та практики. Проведення SWOT-аналізу, PEST-аналізу та інших методів стратегічного аналізу розвитку підприємства. Оцінювання конкурентоспроможності продукції та конкурентоспроможності підприємства.</p>	<p>ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК2.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК8.Здатність проводити дослідження на відповідному рівні. СК1.Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень. СК3.Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, роботи на їх основі обґрунтовані висновки. СК4.Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження. СК5.Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку. СК6.Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси. СК7.Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання. СК8.Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень. СК12. Здатність здійснювати моделювання розвитку соціально-економічних систем, що діють у невизначених умовах, з урахуванням сучасних світових трендів.</p>	6
<p>Збір даних про тенденції інноваційного розвитку підприємства та проведення оцінки інноваційного потенціалу підприємства з використанням практичних даних підприємства.</p>	<p>ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК2.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК6.Здатність розробляти та управляти проектами. ЗК8.Здатність проводити дослідження на відповідному рівні. СК1.Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень. СК3.Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних</p>	3

	<p>проблем, робити на їх основі обгрунтовані висновки.</p> <p>СК4.Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.</p> <p>СК5.Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.</p> <p>СК6.Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.</p> <p>СК7.Здатність обгрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.</p> <p>СК8.Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.</p> <p>СК9.Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.</p> <p>СК10.Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем.</p> <p>СК11. Здатність планувати і розробляти проєкти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.</p> <p>СК12. Здатність здійснювати моделювання розвитку соціально-економічних систем, що діють у невизначених умовах, з урахуванням сучасних світових трендів.</p>	
<p>Узагальнення результатів дослідження, формування висновків та пропозицій. Оформлення звіту з фахового стажування</p>	<p>ЗК2.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК6.Здатність розробляти та управляти проєктами.</p> <p>ЗК8.Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.</p> <p>СК1.Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обгрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.</p> <p>СК4.Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.</p> <p>СК5.Здатність визначати ключові тренди соціально-економічного та людського розвитку.</p> <p>СК6.Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.</p> <p>СК7.Здатність обгрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.</p> <p>СК8.Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.</p> <p>СК9.Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.</p> <p>СК10.Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем.</p> <p>СК11. Здатність планувати і розробляти проєкти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.</p>	2

	<p>СК12. Здатність здійснювати моделювання розвитку соціально-економічних систем, що діють у невизначених умовах, з урахуванням сучасних світових трендів.</p> <p>СК13. Здатність здійснювати оцінку стану та розвитку соціально-економічних систем, а також взаємозв'язків в рамках глобальної продовольчої безпеки.</p> <p>СК14. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо розвитку агроформувань різних типів для забезпечення світової продовольчої безпеки.</p>	
Всього		20

1.5. Програма і зміст переддипломної практики

Зміст програми переддипломної практики	Зміст здобутих загальних і спеціальних (фахових) компетентностей	Термін виконання (днів)
Аналіз стану галузі, до якої належить база практики, а також динаміки основних показників галузі. Виявлення основних проблем, тенденцій та перспектив розвитку галузі та їх впливу на функціонування підприємства – бази практики.	<p>ЗК1. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК2. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК3. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.</p> <p>ЗК4. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).</p>	4
Виявлення проблемних аспектів в діяльності підприємства відповідно до тематики кваліфікаційної роботи. Наприклад, якщо обрана тема «Обґрунтування ефективності впровадження технологічних інновацій на підприємстві», необхідно проаналізувати рівень інноваційної активності підприємства, наявність структурних підрозділів, які відповідають за організацію інноваційної діяльності на підприємстві, рівень витрат на впровадження інновацій тощо.	<p>ЗК5. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК6. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>ЗК7. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК8. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.</p> <p>СК1. Здатність застосовувати науковий, аналітичний, методичний інструментарій для обґрунтування стратегії розвитку економічних суб'єктів та пов'язаних з цим управлінських рішень.</p> <p>СК2. Здатність до професійної комунікації в сфері економіки іноземною мовою.</p> <p>СК3. Здатність збирати, аналізувати та обробляти статистичні дані, науково-аналітичні матеріали, які необхідні для розв'язання комплексних економічних проблем, робити на їх основі обґрунтовані висновки.</p>	4
Виявлення резервів в зазначеній сфері діяльності та формування напрямів покращення чи удосконалення діяльності підприємства у відповідності до теми кваліфікаційної роботи.	<p>СК4. Здатність використовувати сучасні інформаційні технології, методи та прийоми дослідження економічних та соціальних процесів, адекватні встановленим потребам дослідження.</p> <p>СК5. Здатність визначати ключові тренди соціально- економічного та людського розвитку.</p> <p>СК6. Здатність формулювати професійні задачі в сфері економіки та розв'язувати їх, обираючи належні напрями і відповідні методи для їх розв'язання, беручи до уваги наявні ресурси.</p> <p>СК7. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання.</p> <p>СК8. Здатність оцінювати можливі ризики,</p>	1
Оформлення звіту з переддипломної практики, який є основою для написання другого та третього розділів кваліфікаційної роботи.		1

	<p>соціально- економічні наслідки управлінських рішень.</p> <p>СК9.Здатність застосовувати науковий підхід до формування та виконання ефективних проєктів у соціально-економічній сфері.</p> <p>СК10.Здатність до розробки сценаріїв і стратегій розвитку соціально-економічних систем.</p> <p>СК11. Здатність планувати і розробляти проєкти у сфері економіки, здійснювати її інформаційне, методичне, матеріальне, фінансове та кадрове забезпечення.</p> <p>СК12. Здатність здійснювати моделювання розвитку соціально-економічних систем, що діють у невизначених умовах, з урахуванням сучасних світових трендів.</p> <p>СК13. Здатність здійснювати оцінку стану та розвитку соціально-економічних систем, а також взаємозв'язків в рамках глобальної продовольчої безпеки.</p> <p>СК14. Здатність обґрунтовувати управлінські рішення щодо розвитку агроформувань різних типів для забезпечення світової продовольчої безпеки.</p>	
Всього		10

1.6 Обов'язки студентів під час проходження практики

Під час практики студент зобов'язаний:

- до початку практики одержати від наукового керівника практики консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконувати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії;
- нести відповідальність за виконану роботу;
- в обумовлений графіком навчального процесу термін оформити документацію з виконання практики, представити керівникові щоденник практики, звіт з практики;
- своєчасно скласти залік із захисту практики.

У період проходження практики студент має право:

- звертатися за консультаційною та методичною допомогою до керівників практики;
- збирати практичний матеріал для виконання звіту з фахового стажування, звіту з переддипломної практики та дипломного проєктування.

1.7 Форми контролю та критерії оцінювання результатів проходження фахового стажування та переддипломної практики

За результатами проходження фахового стажування та переддипломної практики студенти виконують звіт. Перший загальний розділ якого свідчить

про загальне ознайомлення студента з базою практики. Другий розділ звіту демонструє результати та навички, отримані студентом в результаті виконання програми фахового стажування. Третій розділ звіту демонструє результати та навички, отримані студентом в результаті виконання програми переддипломної практики.

Письмовий звіт (Додаток А) разом з іншими документами подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Студент, згідно з графіком, до закінчення терміну практики подає керівникові практики від підприємства звіт і заповнений щоденник практики (Додаток Б).

Після отримання затверджених печаткою підприємства характеристики і рецензії за підписом керівника з бази практики в щоденнику студент подає звіт на кафедру для реєстрації та перевірки керівником від університету (кафедри).

Керівник практики від кафедри розглядає й оцінює звіт студента, дає відгук з рекомендацією. У разі суттєвих відхилень виконаного звіту від вимог його повертають для доопрацювання. Студент готує до захисту доповідь (основні узагальнення та пропозиції, що містяться у звіті).

За результатами захисту виставляється дві оцінки. Одна - за виконання програми з фахового стажування, друга оцінка – за виконання програми переддипломної практики. Обидві оцінки фіксуються на титульному аркуші звіту та у щоденнику.

Критерієм результативності виконання поставлених завдань є практичне засвоєння знань, умінь і навичок, передбачених програмою фахового стажування та переддипломної практики.

Виконаний студентом та перевірений науковим керівником звіт подається на кафедру для перевірки на плагіат. За результатами успішного проходження перевірки студент допускається до захисту звіту. Якщо перевірку на плагіат не пройдено, звіт повертається на доопрацювання або переробку. Критерії перевірки викладено в Положенні про порядок перевірки академічних та наукових текстів на унікальність в Сумському національному аграрному університеті.

Оцінки за фахове стажування та переддипломну практику вносяться до заліково-екзаменаційної відомості та до залікової книжки студента. Підсумки практики обговорюються на засіданні кафедри.

Звіт з фахового стажування та звіт з переддипломної практики оцінюються за оцінкою «А», якщо він за змістом:

1) виконаний на високому методичному рівні та повністю відповідає вимогам методичних рекомендацій з проходження практики;

2) свідчить про ґрунтовне знання сучасних методів аналізу планування, прогнозування та економічного обґрунтування та досконале володіння обчислювальною технікою;

3) містить елементи самостійного дослідження окремих прикладних питань;

4) демонструє відмінне знання практики роботи досліджуваного підприємства та його проблем;

- 5) має практичне значення для поліпшення результатів фінансово-економічної діяльності підприємства;
- 6) студент дав кваліфіковані відповіді на поставлені питання;
- 7) робота студента не має зауважень щодо змісту та оформлення звіту та щоденника.

Звіт оцінюється за оцінкою «В» якщо він за змістом:

- 1) виконаний на високому методичному рівні і повністю відповідає вимогам цих методичних рекомендацій;
- 2) задовольняє не менше ніж шести вимогам до балу «А».
- 3) має наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення звіту й щоденника.

Звіт оцінюється за оцінкою «С» якщо він за змістом:

- 1) виконаний на високому методичному рівні і повністю відповідає вимогам цих методичних рекомендацій;
- 2) задовольняє не менше ніж п'яти вимогам до балу «А».
- 3) має наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення звіту й щоденника.

Звіт оцінюється за оцінкою «D» якщо він за змістом:

- 1) виконаний на середньому методичному рівні, але відповідає вимогам цих методичних рекомендацій;
- 2) задовольняє не менше ніж чотирьом вимогам до балу «А».
- 3) має наявні несуттєві зауваження щодо змісту та оформлення звіту й щоденника.

Оцінка «Е» – свідчить про недбале оформлення роботи та щоденника.

Переважну більшість питань програми практики у звіті висвітлено, однак мають місце окремі розрахункові й логічні помилки. Характеристика студента в цілому є позитивною.

В інших випадках студент відрховується з університету або направляється повторно проходження практики чи повторний курс.

2. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ З ФАХОВОГО СТАЖУВАННЯ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ ТА ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

Звіт з проходження фахового стажування та переддипломної практики повинен мати наступну структуру.

Титульна сторінка.

Зміст.

Основна частина – містить три розділи відповідно до програми фахового стажування та переддипломної практики.

Список використаних джерел.

Додатки (статистична інформація, фінансова і оперативна звітність, схеми організаційної і управлінської структури та інші матеріали, використані при написанні звіту).

Звіт з фахового стажування та переддипломної практики має бути виконаний державною мовою і оформлений відповідно до ДСТУ 3008-2015 «Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання» та у відповідності до методичних вказівок «Правила оформлення студентських робіт: методичні вказівки для викладачів та студентів денної і заочної форм навчання факультету економіки і менеджменту».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 3008:2015 Інформація та документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлювання.
2. ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання».
3. Загальні вимоги до написання і захисту кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти: методичні вказівки для викладачів та здобувачів вищої освіти денної і заочної форм навчання факультету економіки і менеджменту / уклад. Н.І. Строченко, Л.О. Рибіна. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2022. 24 с.
4. Стандарт вищої освіти України: другий (магістерський) рівень, галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 051 – Економіка.
URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/03/051-ekonomika-M.pdf>

ДОДАТОК А

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра економіки та підприємництва ім. проф. І.М. Брюховецького**

ЗВІТ

**ПРО ПРОХОДЖЕННЯ ФАХОВОГО СТАЖУВАННЯ ТА
ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ**

НА _____
(НАЗВА ПІДПРИЄМСТВА)

Виконав: студент 1м курсу факультету
«Економіки та менеджменту», спеціальності _____

(прізвище ім'я по батькові)

Керівник: _____
(науковий ступінь, вчене звання, прізвище ім'я по батькові)

Суми – 202_ р.

ДОДАТОК Б

Сумський національний аграрний університет

ЩОДЕННИК**З ФАХОВОГО СТАЖУВАННЯ ТА ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ**

(вид і назва практики)

студента _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Факультет _____

Кафедра _____

Освітній ступінь _____

Спеціальність _____ курс _____, група _____

Студент _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Прибув на підприємство, організацію, установу

Печатка підприємства, організації, установи „___” _____ 20__ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Вибув з підприємства, організації, установи

Печатка підприємства, організації, установи “___” _____ 20__ року

(підпис)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

Календарний графік проходження практики

№ з/п	Назви робіт	Тижні проходження практики						Відмітки про виконання
		1	2	3	4	5	6	
	Фахове стажування							
1	Прибуття студента на підприємство, знайомство з фахівцями підприємства, оформлення відповідних документів, проходження інструктажу з техніки безпеки та ознайомлення з режимом роботи та відпочинку на підприємстві. Узгодження графіку роботи під час стажування та графіку консультацій фахівців підприємства. Загальний огляд підприємства. Вивчення установчих документів бази практики. Ознайомлення з виробничою та організаційною структурою бази практики.	X						
2	Збір та ознайомлення зі статистичною, фінансовою, організаційною, методичною та іншими видами інформації, що характеризує стан підприємства. Комплексний аналіз виробничо-господарської діяльності бази практики		X					
3	Збір та опрацювання інформації для аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства – бази стажування та практики.			X				
4	Оцінювання інноваційного потенціалу підприємства з використанням практичних даних підприємства. Оформлення звіту з фахового стажування				X			

Переддипломна практика								
5	Аналіз стану галузі, якій належить база практики					X		
6	Виявлення проблемних аспектів в діяльності підприємства відповідно до тематики кваліфікаційної роботи. Виявлення резервів в зазначеній сфері діяльності. Оформлення звіту з переддипломної практики						X	

Керівники практики:

від вищого навчального закладу _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

від підприємства, організації, установи _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник практики від підприємства перевіряє записи у щоденнику щотижня, засвідчує їх власним підписом; керівник практики від ВНЗ перевіряє щоденник практики під час перевірки бази практики, засвідчує факт перевірки власним підписом.

Відгук і оцінка роботи студента на практиці

(назва підприємства, організації, установи)

Керівник практики від підприємства, організації, установи

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Печатка

« _____ » _____ 20__ року

Відгук осіб, які перевіряли проходження практики

Висновок керівника практики від вищого навчального закладу про проходження практики

Дата складання заліку „_____” _____ 20__ року

Оцінка:

за національною шкалою _____

(словами)

кількість балів _____

(цифрами і словами)

за шкалою ECTS _____

Керівник практики від вищого навчального закладу

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ДОДАТОК В

Орієнтовний зміст звіту про переддипломну практику

ЗМІСТ (зразок 1)

	ВСТУП
РОЗДІЛ 1	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГОСПОДАРСТВА
РОЗДІЛ 2	ФАХОВЕ СТАЖУВАННЯ
2.1	Аналіз використання виробничого потенціалу підприємства <i>(земельних ресурсів, основних засобів, оборотних засобів, матеріально-технічної бази)</i>
2.2	Аналіз використання трудових ресурсів підприємства <i>(динаміка чисельності персоналу, показники руху персоналу, продуктивність праці, трудомісткість продукції, мотивація та стимулювання праці на підприємстві)</i>
2.3	Аналіз фінансових результатів та рентабельності діяльності підприємства
2.4	SWOT-аналіз <i>(або інший метод стратегічного аналізу конкурентоспроможності)</i> внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства
2.5	Оцінка інноваційного потенціалу підприємства
2.6	Прогнозування стану підприємства на основі проведеного аналізу
РОЗДІЛ 3	ПЕРЕДДИПЛОМНА ПРАКТИКА <i>(у відповідності до теми кваліфікаційної роботи та індивідуального завдання)</i>
3.1	Аналіз виробництва продукції галузі _____ <i>(у відповідності до теми кваліфікаційної роботи та індивідуального завдання)</i>
3.2	Аналіз економічної ефективності виробництва продукції галузі _____ <i>(у відповідності до теми кваліфікаційної роботи та індивідуального завдання)</i> в Товаристві
3.3	Резерви підвищення ефективності виробництва продукції галузі _____ <i>(у відповідності до теми кваліфікаційної роботи та індивідуального завдання)</i> в Товаристві
	ВИСНОВКИ
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
	ДОДАТКИ

*С.І. Терещенко
Н.І. Строченко
О.М. Ковальова*

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ЩОДО ПРОХОДЖЕННЯ ФАХОВОГО СТАЖУВАННЯ ТА
ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ**

**для здобувачів 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої освіти
денної та заочної форм навчання
спеціальності 051 «Економіка» ОПП «Економіка підприємства»**

Суми, РВВ, Сумський національний аграрний університет, вул. Кондратьєва, 160

Підписано до друку: _____ 2023 р. Формат А5: Гарнітура Times New Roman
Тираж 100 примірників Замовлення 0,8 ум. друк. арк.